

Hate crime in the Hungarian national legal order

András L. Pap

Hungarian Academy of Sciences, Centre for Social Sciences, Institute for Legal Studies

HUMAN RIGHTS EDUCATION FOR LEGAL PROFESSIONALS

KICK-OFF MEETING FOR THE LAUNCH OF THE DISTANCE LEARNING COURSE ON HATE CRIME

Budapest, 13 May 2016

Áttekintés

I. A gyűlölet-bűncselekmények ügyészi-bírói megítélésének tágabb környezete

1. A jogalkalmazók társadalmi (és politikai) felelőssége
 - a) „Társadalmi misszió”
 - b) A „jogalkalmazás kötelezettsége”
 - c) Hazai és nemzetközi jogvédő és monitoring szervezetek
2. A gyűlölet-bűncselekmények társadalmi (és politikai) környezete
 - a) intézményes diszkrimináció
 - b) látencia-csökkentés
 - c) üzenet-bűncselekmény, üzenet tényállás – nem-ellentmondásmentes; a hazai szabályozás különösen nem (desuetudo)

Áttekintés

II. Kiemelt kérdések

1. Identitás vagy kisebbségvédelem
 - a) „a rasszista cigány”
 - b) rasszista gyűlöletcsoport mint áldozat
 - c) A többség és a nemzet védelme
 - d) ki és mi a magyar
 - e) „a lakosság egyes csoportjai” – nullum crimen sine lege, antidiszkriminációs vs. sajátképi pradagima
2. Gyűlöletbeszéd vs „gyűlölet-bűncselekmények” – alkotmányos értékek, desuetudo
3. A tényállás hatékony felderítése – indikátorok

I. A gyűlölet-bűncselekmények ügyészi-bírói megítélésének tágabb környezete

1. Terminológia: gyűlölet, előítélet, (hate, bias)
2. A jogalkalmazók társadalmi (és politikai) felelőssége
 - a) „Társadalmi misszió” (jogtudomány-társadalomtudomány, jogalkalmazás társadalmi felelősség)
 - b) A „jogalkalmazás kötelezettsége”
 - c) Hazai és nemzetközi jogvédő és monitoring szervezetek (Európa Tanács – EJEK: Balázs kontra Magyarország, R.B. kontra Magyarország –, EBESZ, FRA, ENSZ (UPR), Amnesty International, GYEM, ombudsman, politikai pártok)

2. A gyűlölet-bűncselekmények társadalmi (és politikai) környezete: intézményes diszkrimináció

„Over”- és „underpolicing”

- 1) alulminősítés (motiváció-megállapítás, adatvédelem– biztonsági játék, rendőrségi minősítés elfogadása)
- 2) „a rasszista cigány”

Láthatatlan áldozatok

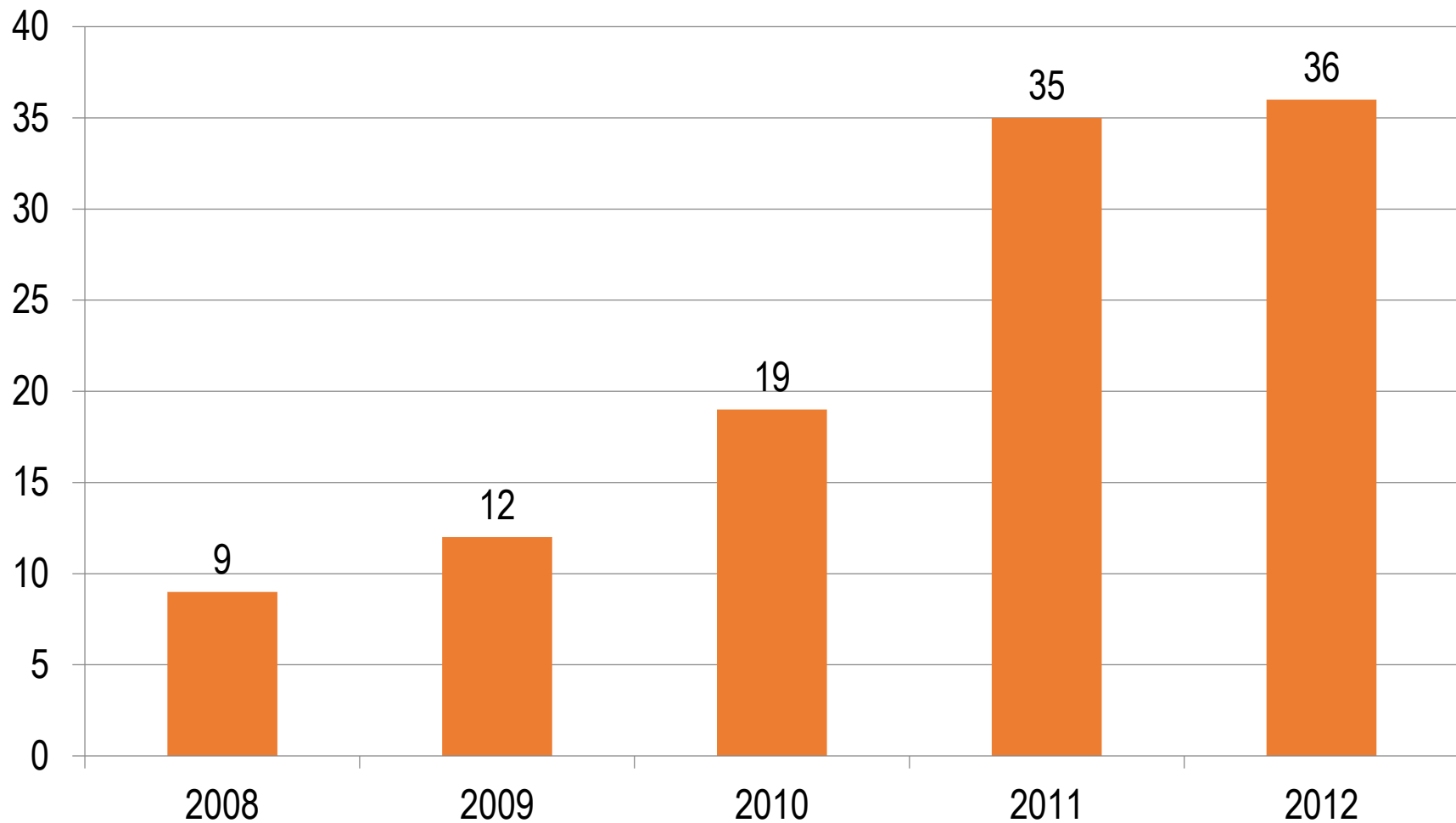
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Btk. 174/B Közösség tagja elleni erőszak	–	–	–	0	23	19
Btk. 269 Közösség elleni izgatás	27	22	34	24	48	8

Láthatatlan áldozatok

Regisztrált bűncselekmények - 1978. évi Btk. 174/B. § alapján (ENyÜBS)			
	2010	2011	2012
Regisztrált	18	34	36
A regisztrált bűncselekményekből a közösség tagja elleni erőszak vádemelési adatai, 2010-2012			
	2010	2011	2012
1978. évi Btk. 174/B. §	12	28	16
vallási csoporthoz való vélt vagy valós tartozás miatt)			
Regisztrált bűncselekmények, ahol az elkövetés módszere lakossági csoporthoz való vélt vagy valós tartozás	0	2	0

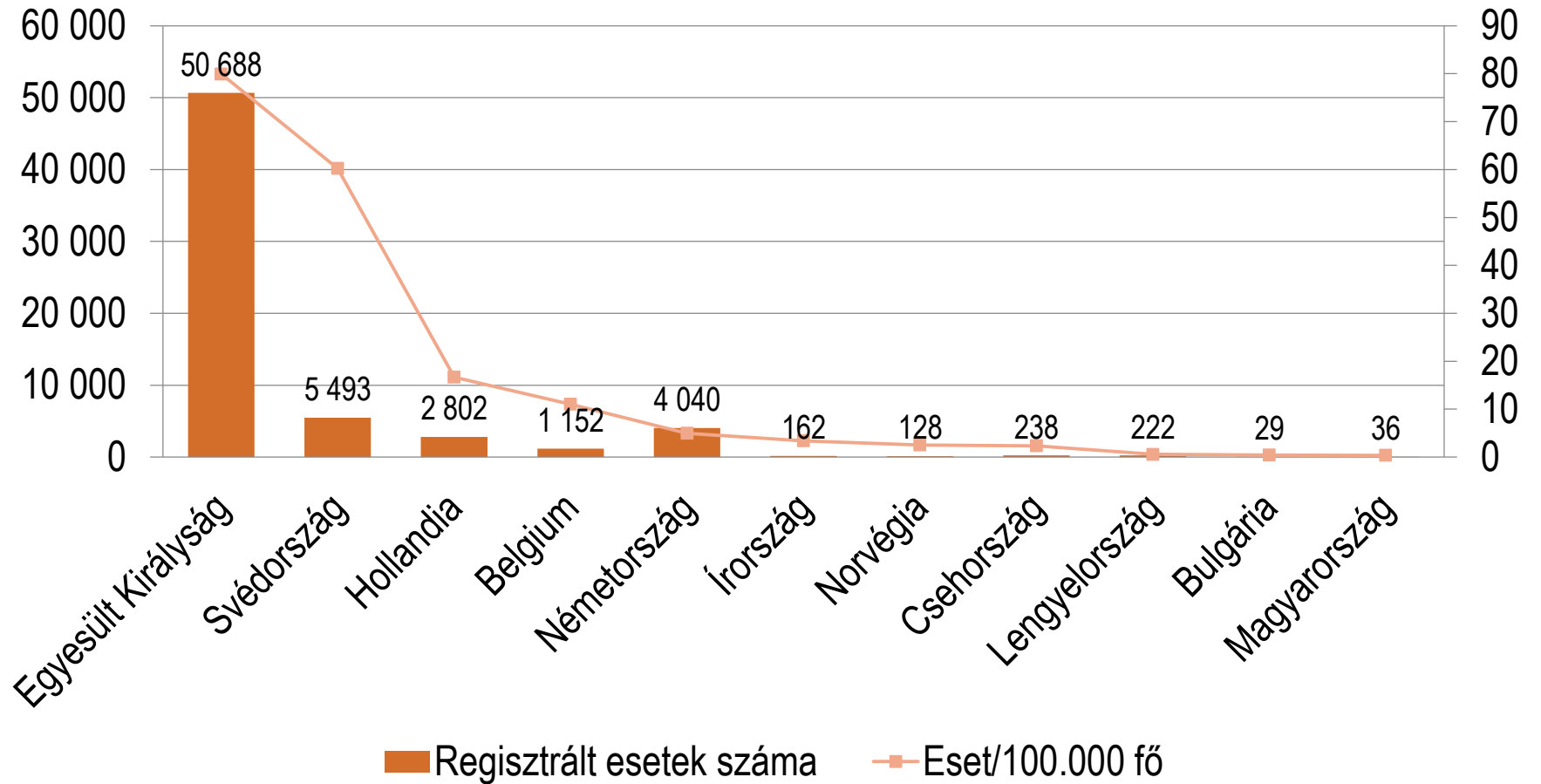
HIVATALOS STATISZTIKÁK

Regisztrált 174/B. § esetek száma Magyarországon (ENYÜBS)

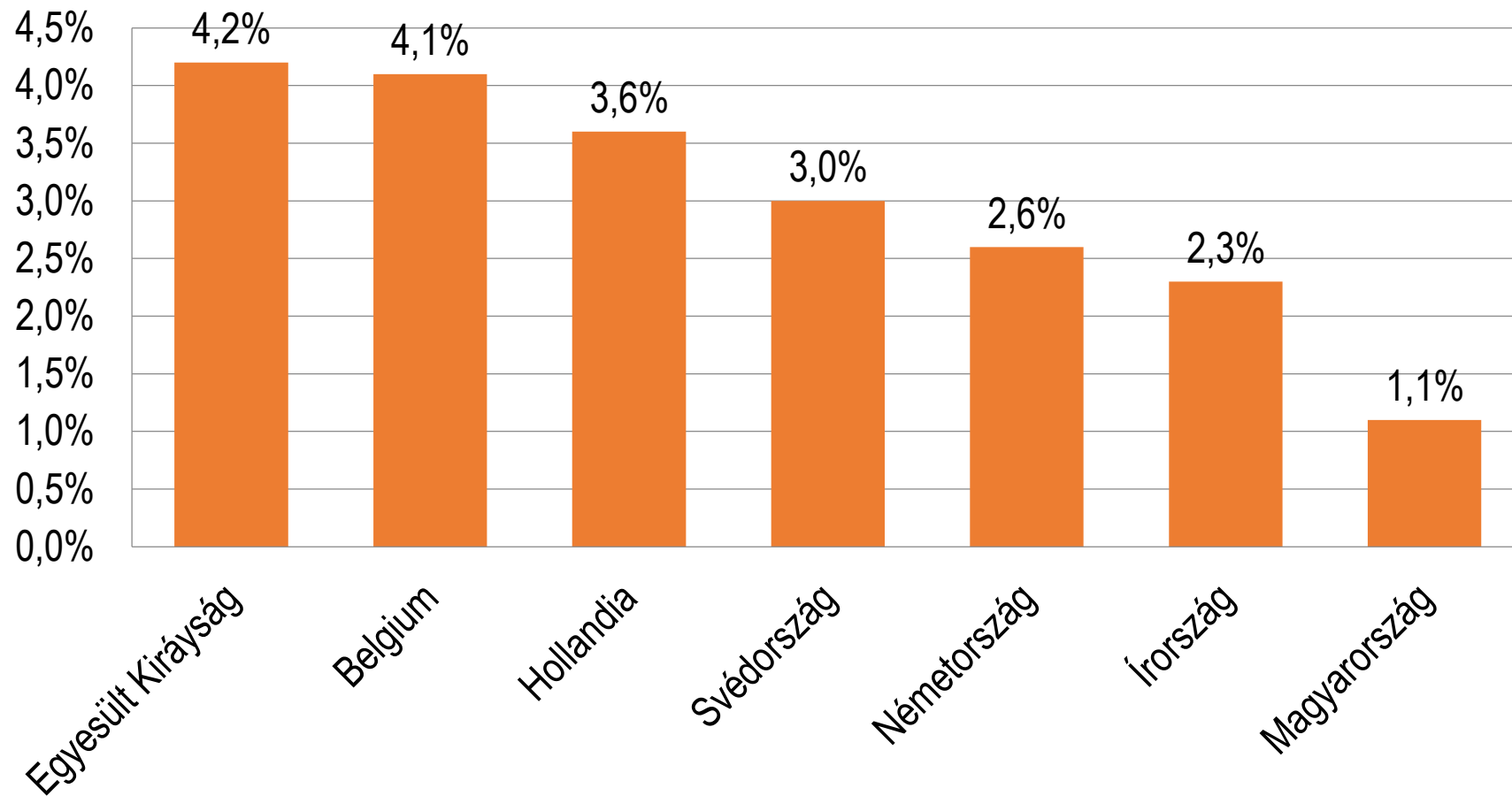
HIVATALOS STATISZTIKÁK NEMZETKÖZI KITEKINTÉSBEN

Regisztrált gyűlölet-bűncselekmények száma néhány európai országban (EBESZ)

REPREZENTATÍV KÉRDŐÍVES ÁLDOZATKUTATÁSOK

Elmúlt öt évben gyűlölet-bűncselekmény áldozatává váltak száma (EU ICS 2005)

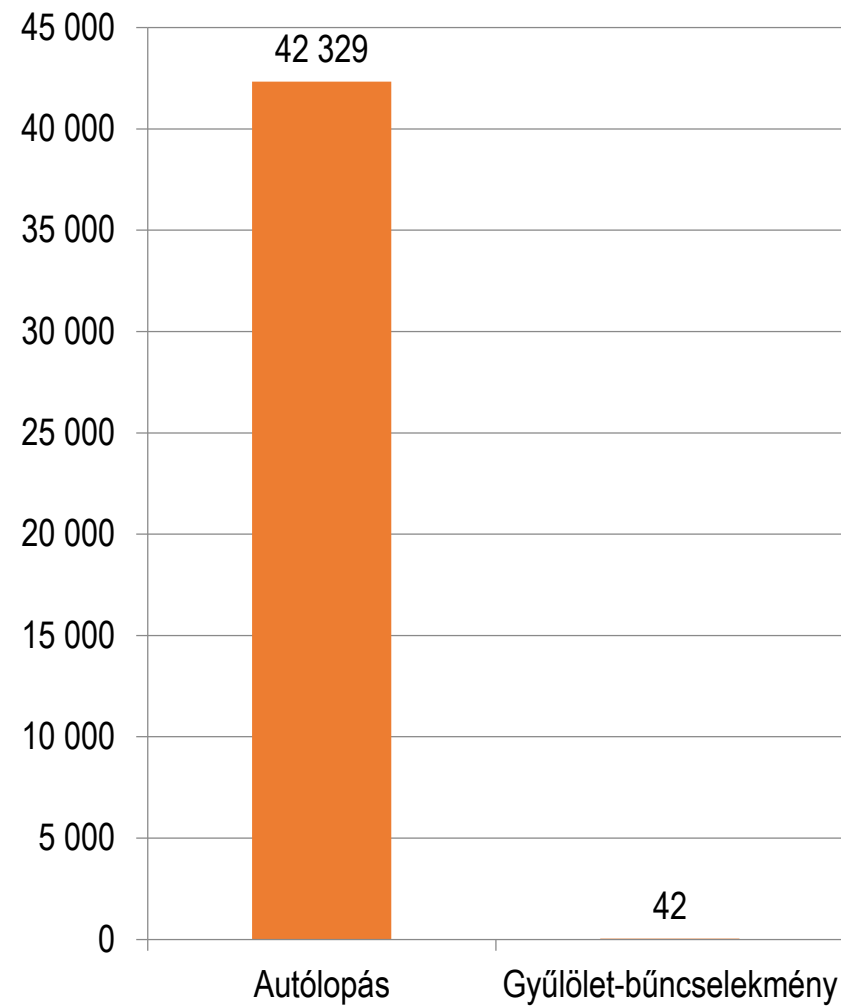

HIVATALOS STATISZTIKÁK ÉS A VALÓSÁG

Áldozatkutatás

Regisztrált bcs.

Alulminősítés, láthatatlan roma áldozatok

- **MISKOLC (2013. JANUÁR 14.):** A sértettek és egy tanú beszámolója szerint az elkövető nyíltan kifejezte romaellenes érzéseit mind általánosságban, mind célzottan a roma sértettekkel szemben („*dögöljön meg az összes cigány*”, „*rohadjon meg mind*”, „*büdös cigányok*”) illetve feléjük ütött, ami részben eltalálta őket. A lányok a további fizikai támadást úgy tudták elkerülni, hogy egy ott várakozó ismeretlen nem-roma férfi a védelmükre kelt. A cselekmény elkövetése során használt kifejezések ellenére azt csupán garázdaságnak minősítették. A sértetti képviselő közösség tagja elleni erőszak megállapítására tett indítványt az eljárás során, ennek azonban a nyomozó hatóság nem adott helyt. (GYEM)

Alulminősítés

BICSKE (2013. OKTÓBER 27.) A bicskei menekülttáborban lakó sértettnek útban a vasútállomás felé a parkban két padon ülő, számára ismeretlen férfi azt mondta angolul: „*Black man go back to Africa, here is Hungary, it's not Africa.*” Ezt követően az egyik férfi felállt a padról, és tenyérrel erősen megütötte az arcát. Ahogy védekezésképpen felemelte a kezét az áldozat, a támadó az alkarját kezdte el ütni. Az áldozat próbált elmenekülni ... utolérték, és egy botszerű tárggyal kezdték el ütlegelni. Ezután a vasúti sínekre tették, egy ideig ott is ütlegelték a fejét, végül felemelték a sínekről, és a peronra fektették. Sem a rendőrség, sem az ügyészség nem minősítette közösség tagja elleni erőszakként az ügyet. Több hónapig tartó egyeztetés után, civil szervezetek közreműködése alapján az ORFK utasítására került végül sor az **átminősítésre**.

Aluminősítés

LÖVÖLDE TÉR, BUDAPEST (2012. MÁRCIUS 22.): Az áldozat hazafelé tartott a trolibuszon, amikor két fiatal férfi alkoholos befolyásoltság alatt bántó szavakkal kezdte illetni („köcsög”, „buzi”, „kis faszszopó”). A sértett elmondása szerint ruházatából (rózsaszín póló, selyem hatású melegítő felső, szűk nadrág,) következtethették ki, hogy meleg, illetve szerinte a támadás hevessege is alátámasztja ezt. A Lövölde téren leszállt a troliról, és halkán maga elé annyit mondott: „Gyere!”. A két férfi is leszállt a troliról, és követni kezdte. Megpróbálták megrúgni, de kiöntötték magukra a sörüket. Az egyik férfi bántalmazni kezdte, és halálosan megfenyegette az áldozatot. Az áldozat a földre esett, ezt követően is tovább ütlegelték.

Az áldozat feljelentést tett, amelyben részletesen kitért a szexuális irányultságára vonatkozó bántó szavak használatára és a többi gyűlöletmotivációt valószínűsítő körülményre. Ennek ellenére a gyűlöletmotiváció kapcsán mondottakat a rendőrség nem jegyzőkönyvezte. Később jogi képviselő jelenlétében feljelentés-kiegészítéssel is élt. A nyomozást a rendőrség ismeretlen tettes ellen testi sértés miatt folytatta, majd felfüggesztette. A minősítést a sértett megpanaszolta, amit az ügyészség elutasított.

2. A gyűlölet-bűncselekmények társadalmi (és politikai) környezete folyt.

1. látencia-csökkentési „feladat”

2. üzenet-bűncselekmény, üzenet tényállás –
nem-ellentmondásmentes; a hazai szabályozás
különösen nem (desuetudo)

A kiemelt védelem indokai

- 1)Az áldozatra gyakorolt hatása erősebb (nagyobb trauma, identitásában érinti az áldozatot, hosszan tartó lélektani hatás), megalázó, elidegenítő, öngyűlölethez vezet
- 2)„átsugárzik” a csoport valamennyi tagjára
- 3)éppúgy bomlasztóan hat a társadalom egészére, mint az érintett személyekre és közösségeikre, a társadalom szövetekét hasítja fel, erősíti széttartást, békétlenséget eredményez, + backlash
- 4)az áldozatok az elkövetők szemében egymással helyettesíthetők: „az ami és nem az, aki”
- 5) jelentős részben az áldozatok számára ismeretlen elkövetők: nem tehetnek semmit egy újabb bűncselekmény elkerülése érdekében, hiszen csak „rossz helyen voltak rossz időben”, „én is lehetek áldozat”, általános félelemérzet, rejtőzködés, „stranger-danger” nem lehet megelőzni, („tehetsz róla, tehetsz ellene”) bizonytalanság, kiszolgáltatottság
- 6)Elnyomó erőszak, fennálló hatalmi struktúrák, határok és másság erősítése; „emlékeztet arra hogy hol a helye”.

Dogmatikai problémák

- 1) rossz személyiséget büntet – nem tehet róla, nem felróható, érzelem, világnézet nem áll az irányításunk alatt
- 2) gondolatrendőrség: véleményt, személyiséget nem büntetünk súlyosabban; a rossz jellemet tanítjuk, kritizáljuk, nem büntetőjogi feladat
- 3) Praktikus nehézségek
 - a) a „tudatlan polgárpukkasztó”, „vagány” (csak ki akarja fejezni az agresszivitását, nem is tudja, hogy a horogkereszt pontosan mit jelent)
 - b) az „opportunistá”: melegbárban lop, kínainál több pénz otthon
 - c) figyelemfelhívás: horogkereszt a saját falon
 - d) „becsület-bűncselekmények”: erkölcsi normák a csoportban

II. A hazai szabályozás nehézségei (példák)

1. Identitás vagy kisebbségvédelem
 - a) „a rasszista cigány”
 - b) rasszista gyűlöletcsoport mint áldozat (félelem-bűncselekmény)
 - c) a többség és a nemzet védelme
 - d) ki és mi a magyar
 - e) „a lakosság egyes csoportjai” – nullum crimen sine lege, antidiszkriminációs vs. sajátképi pradagima

Identitás vagy kisebbségvédelem

Személyiség lényeges eleme vs kisebbség (mi a védett tulajdonság?)

Ha kisebbség, feltételek: (?)

- 1) számszerű kisebbség (lokális?)
- 2) sérülékeny csoport
- 3) történelmi elnyomás, diszkrimináció, üldözés
- 4) megváltoztathatatlan tulajdonság (vallás, politikai vélemény, homoszexualitás, nem–transzneműek)
- 45) lehet-e az elkövető és áldozat egyazon csoport tagja? (öngyűlölet)

„A rasszista cigány”

Dinók 2015: A 2009-ben összesen indult 9 eljárásból legalább kettő romák ellen indult, az egyikben 9, a másikban 11 roma vádlottal szemben, a magyar közösség tagja elleni erőszak miatt.

A Bírósági Határozatok Gyűjteményében (elektronikusan elérhető az Anonim Határozatok Tára oldalon) a közösség tagja elleni erőszak tényállásához kapcsolódóan négy olyan eset található, amelyben a végső bírói döntés közösség tagja elleni erőszak büntetőjében találta bűnösnek az elkövetőket, és ebből három elkövetői romák, akiket magyarellenes erőszak miatt ítélték el jogerősen.

Rasszista gyűlöletcsoport mint áldozat

- Sajóbábony 2009 (Kúria 2014) -- megállapít
- 2011 LB: elvileg kizár
- Esetjog ellentmondásos:
- 2009 Miskolc („halál a magyarokra!”) 2014: megváltoztat
- Füzesabony, Tavaszmező (p. 12-13, 17-26)
- FEAR CRIME? (Tatárszentgyörgy)

A többség és a nemzet védelme

Alaptörvény Szabadság és Felelősség fejezet IX. cikk (5):

„A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a **magyar nemzet**, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.”

- EBD 2015.01.B3 A közösség tagja elleni erőszak bűntettének sértettjei adott esetben a többségi társadalomhoz tartozó személyek is lehetnek, amennyiben az e csoporthoz való vagy vélt tartozásuk miatt szenvednek sérelmet [1978. évi IV. tv. 174/B. § (1) bek.].

A többség és a nemzet védelme

Btk. 332. § Közösség elleni uszítás

332. § Aki nagy nyilvánosság előtt

a) a magyar nemzet ellen,

b) valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport ellen, vagy

c) a lakosság egyes csoportjai ellen – különösen fogyatékosokra, nemi identitásra, szexuális irányultságra tekintettel –

gyűlöletre uszít, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A többség és a nemzet védelme

az emberi méltóság általában az egyén és nem a közösség, különösen nem a többségi nemzet méltóságát védi, az pedig különösen rendhagyó, hogy a többség méltóságát is védjék a kisebbséggel szemben. Eszközt ad a kormánykritikával szembeni fellépésre.

a gyűlöletbeszédet sem általános méltóság-, hanem valamilyen kisebbségvédelmi intézkedésként legitimálják: olyan csoportok tagjai esetében, akik csökkent érdekérvényesítő képességük, vagy valamilyen történelmi trauma okán nem képesek a többséggel azonos mértékben részt venni a demokratikus diskurzusban.

A gyűlöletbeszéd tilalma tehát lehet a történelmi igazságtétel, vagy olyan csoportok védelmének eszköze, amelyek az ellenük irányuló gyűlöletet nem tudják figyelmen kívül hagyni, vagy fellépni ellene – és álláspontom szerint csak ilyen esetekben is indokolt alkalmazni.

Ki és mi a magyar?

Az ügyben első fokon fiatalkorúak bíróságaként eljáró járásbíróság 2013. április 25. napján kihirdetett ítéletével az I. r. vádlottat bűnösnek mondta ki ... közösség tagja elleni erőszak bűntettében [1978. évi IV. tv. 174/B. § (1) bek.], garázdaság bűntettében ... Ezért őt halmazati büntetésül 1 év 9 hónap fiatalkorúak fogházára és 2 év közügyektől eltiltásra ítélte.

- „A fiatalkorú I. r. vádlott az iskola udvarán cigarettát kért a sértettől, aki közölte vele, hogy nem tud adni. Ekkor az I. r. vádlott szólt a II. és a III. r. vádlottnak, hogy fogják le a sértettet, míg ő a táskáját átnézi. A II. és III. rendű vádlott hátracsavarta a sértett karjait, az I. r. vádlott pedig ezalatt átkutatta a táskát, s az abban talált - 660 forint értékű - cigarettát magához vette. Ezt követően az I. r. vádlott azt a kijelentést tette a sértettre, hogy "nézzétek, a hülye kis magyar gece nem akart nekem cigarettát adni, ki kellene irtani a fajtáját". Ezzel egyidejűleg leköpte és egy ízben ököllel szájon vágta a sértettet.

„A lakosság egyes csoportjai”

„a lakosság egyes csoportjai” – nullum crimen sine lege,
antidiszkriminációs vs. sajátképi pradagima (zárt v. nyílt lista)

Btk. 216. §: „(1) Aki más valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a **lakosság egyes csoportjaihoz tartozása** vagy vélt tartozása, így különösen fogyatékosága, nemi identitása, szexuális irányultsága miatt olyan, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy az adott csoport tagjában riadalmat keltsen, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

II. További kiemelt kérdések

2. Gyűlöletbeszéd vs „gyűlölet-bűncselekmények” – alkotmányos értékek, desuetudo (különösen a többség sérelmére elkövetett esetekben)
3. A tényállás hatékony felderítése – indikátorok

Gyűlöletbeszéd vs „gyűlölet- bűncselekmények”

- – alkotmányos értékek, desuetudo

A tényállás hatékony felderítése –
indikátorok

Előzetes megjegyzések

1. kis súlyú cselekmények

2. szenzitív adatkezelés vs.,
percepció (vélt vagy valós)

Előítélet-indikátorok (GYEM)

közösség tagja elleni erőszak büntette (Btk. 216. §) *önálló tényállási elem*

emberölés [Btk.160.§], súlyos testi sértés [Btk. 164.§]) az *aljas indokból elkövetés minősített esete*

zaklatás [Btk. 222. §] *súlyosító körülményként* (BK 56/2007)

- **objektív tények vagy körülmények**, amelyekből arra következtethetünk, hogy egy bűncselekményt részben vagy teljes mértékben előítéletes indítékból követtek el.

a cselekmény jellemzőinek széles körét ölelik fel: a bűncselekmény alanyához, a passzív alanyhoz köthető, az elkövető és a sértett közötti viszonyra és az elkövetés objektív körülményeire vonatkozó

Előítélet-indikátorok (GYEM)

- A sértett vagy más tanú észlelése, véleménye
- Az elkövető megnyilvánulásai a cselekménnyel összefüggésben
- Az elkövető és a sértett közötti vélt vagy valós csoportkülönbség
- A sértett megjelenése, viselkedése
- Az elkövető előítéletes beállítottsága
- Helyszín
- Időpont
- Szervezett gyűlöletcsoportok részvétele
- Az erőszak mértéke, módja, eszköze
- Nyilvánosság
- Más indíték hiánya

- **KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!**

- pap.andras.laszlo@tk.mta.hu